

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis à filio Dei, quàm alia natura.
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

¶ Super Quaestione quarta articulum primum.

Titulus artic. i. q. 4. in corporis principio declaratur, q̄ intelligitur de assumptibili non secundum potentiam passivam naturalem, & in responsione ad primum, nec secundum potentiam obedientiam ad omnipotentiam Deum, sed secundum potentiam congruitatis ad unionem personalem. Et ratio omnium in locis suis patebit.

¶ In corpore articuli est unica conclusio. Sola natura humana est assumptibilis. Probatur. Hec duo, scilicet congruentia dignitatis, & necessitatis, soli naturae humanae conveniunt, ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponentem affirmativam probatur, quo ad dignitatem quidem: quia natura humana nata est attingere per propriam operationem, cognoscendo & amando verbum Dei, quo ad necessitatem vero, quia sub peccato originali indigebat reparatione. Quo ad exponentem autem negativam, probatur: quia creatura irrationali deest dignitas: naturae autem angelicae deest congruitas necessitatis. Consequentia probatur, quia assumptibile dicitur apud natum assumi a divina persona non per potentiam passivam naturalem, ergo per potentiam congruitatis ad unionem personalem divinam. Hoc ultimo assumptum probatur: quia potentia passiva naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem.

¶ Ad hoc ex responsione ad primum in littera respondetur, q̄ creaturae denominantur aliquales ex eo, quod convenit eis secundum propria, & non ex eo quod convenit eis secundum primas & universales causas: potentia autem obedientiae convenit creaturae in ordine ad primam causam, ut patet: potentia autem congruitatis attenditur secundum propria ipsius creaturae; & ideo creaturae denominantur aliquales, hoc est assumptibiles secundum congruitatem, non secundum obedientiam. Sed haec responsio non videtur solida, cum quia etiam secundum Auctorem humanam naturam dicitur assumptibilis per potentiam obedientiam, tunc quia assumptibilis est denominatio conveniens creaturae solum ex ordine ad Deum causam universalissimam, cum iam dictum sit proprium esse divinae personae subsistere in pluribus naturis, tum quia creaturae denominantur aliquales ex eo, quod convenit illis secundum causas primas & universales, dicuntur enim creaturae & conservatae ac conservabiles ex prima causa, dicitur etiam natura reparata ex prima & universalissima causa Deo &c.

¶ Ad haec dicitur, quod propositio in responsione ad primum allata, scilicet creaturae denominantur aliquales ex eo, quod convenit eis secundum propria causas, non autem ex eo, quod convenit eis secundum primas, & universales causas, intelligenda

AD SECUNDUM dicendum, q̄ prima rerum creatio facta est a potentia Dei patris per verbum. Unde & recreatio per verbum fieri debuit a potentia Dei patris, ut recreatio creationi respondeat, secundum illud 2. Cor. 5. Deo erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

AD TERTIUM dicendum, q̄ Spiritus sancto proprium est, q̄ sit donum Patris & Filii. Remissio autem peccatorum fit per Spiritum sanctum tamquam per donum Dei: & ideo conveniens tunc fuit ad iustificationem hominum, quod incarnaretur Filius, cuius Spiritus sanctus est donum.

QVAESTIO IIII.

De modo unionis ex parte naturae humanae assumptae, in sex articulis divisa.

DEINDE considerandum est, de unionis ex parte assumpti. Circa quod primo considerandum occurrat de his, quae sunt a verbo assumpta. Secundo, de coassumptis, quae sunt perfectiones, & defectus. Assumpsit autem Dei filius humanam naturam, & partes eius.

Unde circa primum triplex consideratio occurrit. Prima est, quantum ad ipsam naturam humanam. Secunda est, quantum ad partes ipsius. Tertia, quantum

est cum grano salis, scilicet quando oppositae denominationes conveniunt illis secundum propria, & secundum primas causas. Et hanc glossam manifestat Auctor esse suae intentionis in subiecto exemplo de morbo, qui secundum propria dicitur incurabilis quamvis secundum Deum oppositam denominationem habeat, & dicitur curabilis, ita quod intendit Auctor, quod quando denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, quod secundum propria affirmativae & secundum primam causam negativae, aut e contra secundum propria negativae, & secundum primam causam affirmativae sunt denominandae, tunc creaturae denominantur aliquales simpliciter secundum propria, & non secundum primam causam, sed cum additione, ut patet in exemplo literae, morbus denominari potest curabilis, & incurabilis secundum propria, & secundum primam causam curabilis: & ideo simpliciter dicitur curabilis vel incurabilis, attendendo ad propria: secundum primam autem causam dicitur cum additione curabilis, per Dei potentiam. Et simile est in proposito, creatura simpliciter dicitur assumptibilis, quae congruitatem habeat ad unionem personalem, & in assumptibiles, quae illa carent: cum quo tamen stat, q̄ omnes naturae dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per Dei potentiam.

CIRCA primum queruntur sex.

¶ Primo, Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis a filio Dei, quam aliqua alia natura.

¶ Secundo, Vtrum assumpsit personam.

¶ Tercio, Vtrum assumpsit hominem.

¶ Quarto, Vtrum fuisset conveniens, quod assumpsisset naturam humanam a singularibus separatam.

¶ Quinto, Vtrum fuisset conveniens, q̄ assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.

¶ Sexto, Vtrum fuerit conveniens, quod assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adae progenito.

ARTICULVS PRIMVS.

Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis a filio Dei, quam aliqua alia natura.

AD PRIMUM sic proceditur.

AVt, quod humana natura non fuerit magis assumptibilis a filio Dei, quam quilibet alia natura.

Dicit enim Augustinus in Epistola ad Volusianum. In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis: sed potentia Dei facientis incarnatione, quae est opus maxime mirabile, non limitatur ad unam naturam, cum potentia Dei sit infinita, ergo natura humana non est magis assumptibilis

¶ Ad primam ergo obiectionem dicitur, q̄ potentia obedientiae, quia respondet omnipotentiae divinae, clauditur in proposito sub denominatione ex omnipotentia Dei: eundem enim rationis est, q̄ denominatur natura assumptibilis ex potentia Dei, & ex potentia obedientiae, quia creatura subditur Dei potentiae absolute: & ideo praetermissa est in hoc processu, sicut & potentia Dei.

¶ Ad secundam dicitur, quod licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad Deum, attendi tamen potest etiam ex parte congruentiae naturae secundum illius propria & ex parte omnipotentiae Dei, & secundum hoc opposito modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congrue assumptibilis vel inassumptibilis.

¶ Ad tertiam conceditur, quod creaturae denominantur simpliciter aliquales ex Dei potentia, quando ex propriis non sunt opposito modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex littera sine intellecta.

¶ Dubium secundum est, quomodo verum est, quod in angelis deficiat necessitas reparationis, cum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶ Ad hoc dicitur, quod non intendit Auctor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed congruentiam necessitatis, ita quod licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus: quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non utrius termini, ideo notanter dicitur, quod deest angelicae naturae congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quam in responsione ad tertium.

¶ Notari dicitur huius articuli illam propositionem de potentia

q. pract. 8.

Hom. 74. Euang. re mod. Ius.

3. d. 2. q. 1. c. 1. & 4. tra. ca. 55.

In epis. mult. in meliora.

cia passiva naturali, quod non se extendit ad id, quod transcendit naturalem ordinem: quoniam uerissima est, & formalis & propria, & secundum illa iudicanda, quae hic atque illic inueniuntur dicta. Secundum quam patet, quod potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad uisionem Dei &c. Unde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quod nata est aequaliter continere per operationem uerbum Dei.

¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli notandum est, quod hinc apparet Auctorem non contradicere suis dictis in 3. sent. dist. 2. q. 1. art. 1. nec retractare illa, sed alius ac Theologo dignus locutus est de assumptibili, sententiam eandem seruans, & fermonem quasi cohibens. Unde & per transcendendo in hac responsione praetermittit discussionem consequentium, ad effectum diuinae omnipotentiae, si assumeret angelum aut lapidem.

¶ 2. Præter. Similitudo est rationis ad congruitatem incarnationis diuinæ personæ, ut supra dictum est: sed sicut in creatura rationali inuenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo uestigii. ergo creatura irrationalis assumptibilis fuit, sicut humana natura.

¶ 3. Præter. In natura angelica inuenitur expressio Dei similitudo, quæ in natura humana, sicut Greg. dicit in hom. * de centum uerbis, introducens illud Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis: inuenitur etiam in angelo peccatum, sicut in homine, secundum illud Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatem. ergo natura angelica fuit ita assumptibilis, sicut natura hominis.

¶ 4. Præter. Cum Deo competat summa perfectio, tanto magis est Deo aliquid simile, quanto est magis perfectum: sed totum uniuersum est magis perfectum, quam partes eius, inter quas est humana natura. ergo totum uniuersum est magis assumptibile, quam humana natura.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Prou. 8. ex ore sapientie genitricis, Delicia mea esse cum filiis hominum. Et ita uidetur esse quædam congruentia unionis filii Dei ad humanam naturam.

RESPON. Dicendum, quod aliquid assumptibile dicitur, quasi aptum assumi a diuina persona. Quæ quæ aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passiuam naturalem, quæ non se extendit ad

ista, & multi glossant aut negant eam. Est autem ratio scrupuli: quia seorsum ista sumpta, unio personalis communis est rationalibus & irrationalibus, unio secundum operationem propria est rationalibus. Et rursum unio personalis conuenit rationalibus secundum id, in quo communicant cum omnibus substantiis: quia conuenit eis, in quantum sunt naturæ potentes subsistere, unio autem secundum operationem perfectæ felicitatis conuenit eis, in quantum sunt confortes diuinæ naturæ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est unio secundum operationem fructus beatæ, quam secundum esse personale, & propterea ista propositio negatur, seorsum acceptis extremis. Et confirmatur, quia maius est assumere lapidem in filium Dei ad opitium, quam ad unionem personalem: quoniam illud implicat contradictionem, hoc non: glossatur autem, quod uera est in natura capaci utriusque unionis. Et aliqui de ueritate illius etiam sic intellecte dubitant: quia melius est concipere Deum mente, quam carne, ut dicitur in lib. de sancta uirginitate, & de beata uirgine dicitur, quod beatorum fuit concipiendo fidem Christi, quam carnem Christi.

¶ In oppositum autem est literæ auctoritas ex August. super illud. Verbum caro factum est.

¶ Ad hanc quaestionem dicendum est, quod proculdubio maius, nobilius, excellentius, perfectiusque est uniri Deo in persona quam per gratiam, & gloriam consumatam. Et ratio habita est in vlt.

artic. præcedentis quod quia. unio personalis non est unio participatiua: sed per substantiam Dei, conferens non similitudinem aut participationem Dei, sed ipsum esse personale Dei, ita ut persona Dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autem per fructuositatem unio participatiua Dei est, conferens non esse Dei, sed similitudinem, & adoptionem filialem. Est igitur unio personalis maior: quia conferens maius, scilicet esse Deum non participatiue, sed personaliter: quanto namque maius est esse Deum personaliter, quam participatiue, tanto maior est unio personalis, quam participatiua. Est & perfectior: quia conferens perfectius, scilicet esse Deum secundum substantiam, hoc est hypostasim, non secundum accidentia, ut sunt operationes, quibus fruimur Deo: quanto enim perfectius est esse Deum personaliter, quam accidentaliter, tanto perfectior est unio personalis, quam per operationem. Et ideo simpliciter, & absolute cum August. & Auctore fateamur, longe maius esse uniri Deo in persona, quam per gratiam, & gloriam.

¶ Ad primam autem, & secundam objectionem dicitur, quod dato quod maius sit illud, quod naturæ est ex parte entium creatorum conuenire intellectualibus solum, & similiter intellectualibus, ut intellectualia sunt, quam communia, longe tamen maius est quod ex parte Dei potest conferri naturis substantialibus ut communicant in natura substantiali, quam id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniam potest naturis conferri esse Dei personale in seipso, ut sit esse personale earum, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quod unio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quod plus nobilitatis, & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad unionem per operationem: quia exigitur & natura & operatio intellectualis, & gratia seu gloria, quæ non exiguntur ad naturam, ut unibilem personaliter: sed cum hoc fiat, quod ex parte accepti doni longe maior & perfectior sit unio personalis, quam non Deus participatiue, sed in propria ipsius persona habeat a natura unita.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod falsum assumitur, & ad probationem responderetur, quod falsissimum est, quod implicans contradictoria sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & non ens simul. Secundum huiusmodi enim argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quæ esse Deum: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubii multorum, quia melius est concipere fidem &c. responderetur negando consequentiam: quoniam non est eadem utrobique ratio: quoniam in conceptione carnali Dei non fit ut concipiens sit Deus, sicut fit in unione personali, ut homo sit Deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

Terzia S. Thomæ. D 2 est

AD PRIMVM ergo dicendum, quod creaturæ denominantur aliquales, ex eo quod competit eis secundum proprias causas: non autem ex eo quod conuenit eis secundum causas primas & uniuersales: sicut dicimus aliquem morbum incurabile, non quia non potest curari a Deo, sed quia per propria principia subiecti curari non potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, ad subtrahendum aliquid potentie diuinæ, sed ad ostendendum conditionem creaturæ, quæ ad hoc aptitudinem non habet.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod falsum assumitur, & ad probationem responderetur, quod falsissimum est, quod implicans contradictoria sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & non ens simul. Secundum huiusmodi enim argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quæ esse Deum: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubii multorum, quia melius est concipere fidem &c. responderetur negando consequentiam: quoniam non est eadem utrobique ratio: quoniam in conceptione carnali Dei non fit ut concipiens sit Deus, sicut fit in unione personali, ut homo sit Deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

Terzia S. Thomæ. D 2 est

q. præc. art. 2.
Hom. 34. in euange. in rem. d. 11. l. 1.

ca. 12. & 46. ca. 51.

epi. 3. in i. l. 1. m. d. 11.

est, q̄ sum ego, est uerus Deus, & super, ac post hoc habet, q̄ sit creata fruitione Dei beatus.

In responsione ad tertium eiusdem artic. nota pro sequentis artic. q̄ hic habetur, quod si angelus iam creatus assumere- tur, personalitas eius corrumpere- tur, ac per hoc aliquid perfe- ctionis in creatura at- sumpta corrumpere- tur. Ex hoc enim infi- nuatur, q̄ personali- tas angeli aliquid p- fectionis addit supra naturam angeli, quod etiam inquitur de om- ni supposito, & per- sona sentiendum, dū in responsione ad quartam dicitur, Per- fectio uniuersi non est perfectio unius personae, uel supposi- ti.

Super Quaestione quarta Articulum secundum.

Titulus artic. 2. facis clarus est quo ad quid nominis personae hu- manae: sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo per- serandus est.

In corpore articuli unica est conclusio responsiva quaestio- nis negatiue. Eius- dem Dei nullo modo assum- pit personam huma- nam. Probatur, illud quod assumitur, oportet praestelligi assum- ptioni, persona non praestelligitur in hu- mana natura assum- ptioni, igitur persona non assumitur. Maior & probatur, quia as- sumi aliquid dicitur, quia ad aliquid sumi- tur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet praestelligi ipsi motui. Minor probatur dicens ad impossibile: si persona praestelligeretur, oporteret ipsam, uel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, uel remanere, & sic essent duae personae, quod est erroneum, quia non esse unio in per- sona.

In hoc artic. quaestio difficillima occurrit, quod persona seu hypostasis addat supra naturam singularem. Et hoc tam in sub- stantia composita ex hac anima, & hoc corpore: & simi- liter quid addit Gabriel supra suam naturam singularem. Et est specialiter ex uerbis huius articuli hinc & inde ratio dubia: quia tam in corpore articuli, quam in responsione ad tertium, habetur, quod addit aliquid positum, dum dicitur, quod personam oporteret corrumpi si praestitisset: assumptionem, quod in prece- denti quoque articulo de angeli persona dictum est, cum adiu- ctione, quod aliquid perfectionis corrumpere- tur. Et rursus di- citur, quod persona diuina sua unione impeditur, ne natura hu- mana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adde- ret, impedimentum nihil praestitum esset. In oppositum au- tem sonat responsio ad secundum, dicens quod natura assumpta non deest propria personalitas propter defectum alicuius, qd ad perfectionem humanae naturae pertineat: sed propter addi- tionem. Sic si enim persona adderet aliquid positum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturae assumptae. Et sic falsum esset, quod personalitas deest non propter defectum ali- cuius, quod ad perfectionem spectat: constat enim, quod si per- sonalitas positum aliquid addit, illud ad perfectionem specta- ret, cum persona significet perfectissimum quid in genere sub- stantiae. Simpliciter autem, & generaliter ratio dubia magni est tanta diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Clauditur autē in quaestione ista quatuor quaestio: primum est, an persona su- pra hanc naturam addat in se aliquid, & solum secundum

rationem: secundum, an supposito quod addat aliquid in se, an il- lud sit positum uel negatum: tertium, an illud sit intrinsecum personae, an extrinsecum: & quartum, quid est illud positum, uel negatum, intrinsecum, uel connotatum. Quae ad eundem replicationem simpliciter tractabatur. Est igitur prima opinio

quod suppositum, & natura haec in omni- bus substantiis sunt idem re, & differunt solo modo intelligē- di, ut quod est, & quo est: ita quod idem est quo & quod diuersa ratione. Natura enim est, ut qua Sortes est homo, Sortes uero est ipsa sua natura, ut participas seu habes illam ab agente. Et huius opinionis est Henricus de Ganda- uo in quolibet. 4. quae- 3. Secunda autem opi- nio, est quod sup- positum, & natura sunt idem re quo ad intrinseca, sed differe- runt realiter quantum ad connotata, quae ostenduntur ex mo- do significandi: con- notata autem huius- modi sunt illa, quae simul cum natura ha- bentur, sine quibus natura non potest esse. Verbi gratia: Sor- tes est ipsa sua huma- nitatis in concreto, ut significatur habens reliqua, sine quibus humanitas non ha- betur in rerum natura. Et huius opinionis est Henricus in quolibet. 3. quae- 6. Tertia opinio est, quod suppositum, & natu- ra differunt realiter medio modo inter extrinseca, & intrin- seca, ita quod suppositum addit supra naturam affectionem, quae natura subest accidentibus: ita quod Sortes non est sua humanitas: quia Sortes significat humanitatem, ut affectum accidentibus, humanitas uero non, ab Herueo, & Ioanne de Neapoli recitatur haec opinio, & improbat. Quarta opinio est, quod suppositum differt realiter a natura, sicut totum a parte: quia dicitur compositum ex natura, & esse ex- stentia: haec etiam recitatur ab utroque dictorum, & improba- tur. Quinta opinio est, quod suppositum differt a natura per unum connotatum extrinsecum, scilicet actum essendi: ponit enim haec opinio actum essendi non clandi in suppo- siti ratione, in quo differt a precedente, & bene dicit in hoc, sed connotari per suppositum: quia esse est proprius actus suppositi, ut quod est, & haec est opinio Capreoli in ter- tio sentent. distinct. 5. quaestio. 3. Sexta opinio est, quod per- sona addit supra naturam hanc aliquid intrinsecum constitu- tum personae, negatum tamen. Et haec est opinio Scoti in 3. sentent. distinct. 1. quaestio. 1. quae uerbis ipsius utendo, addit duplicem negationem, scilicet dependentiae actualis a persona diuina, & dependentiae aeternitatis respectu eius- dem termini, scilicet personae diuinae, hoc est non dependere etiam secundum aeternitatem a persona diuina ut sic: ita quod haec humanitas est persona per hoc quod nec apta nata est ter- minari ad personalitatem diuinam, nec actualiter terminatur per eam. Septima opinio propinqua huic est, quod persona addit supra naturam hanc solum negationem annexam extrin- secae, positam & intrinsecae unionis ad illud: ita quod suppo- situm significat illam rem, quam significat natura: sed significat eam ut habet hanc duplicem negationem, scilicet quod in nullo extrinseco subsistit. Et huius opinionis est Ioannes de Neapoli in quolibet. q. 9. Omnium harum opinio- num conuenientium in hoc, quod suppositum nihil positi- uum intrinsecum addit supra naturam personabilem singularem.

AD QUARTVM dicendum, q̄ perfectio uniuersi non est perfectio unius personae, uel supposi- ti: sed eius quod est unum positi- uum uel ordine, cuius plurime partes, non sunt assumptibiles, ut dictum est. * Vnde relinqui- tur, quod solum natura huma- na sit assumptibilis.

ARTICVLVS II.

Utrum filius Dei assumpsit personam.

AD SECVDVM sic procedit. Vt, quod filius Dei assump- serit personam. Dicit enim Da-

videtur in corpore articuli unica est conclusio responsiva quaestio- nis negatiue. Eius- dem Dei nullo modo assum- pit personam huma- nam. Probatur, illud quod assumitur, oportet praestelligi assum- ptioni, persona non praestelligitur in hu- mana natura assum- ptioni, igitur persona non assumitur. Maior & probatur, quia as- sumi aliquid dicitur, quia ad aliquid sumi- tur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet praestelligi ipsi motui. Minor probatur dicens ad impossibile: si persona praestelligeretur, oporteret ipsam, uel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, uel remanere, & sic essent duae personae, quod est erroneum, quia non esse unio in per- sona.

Lib. 3. fol. 1. In 3. articulo. fol. 3. ca. 1.

D. 14.

In corp.

D. 15. p. p. q. 6.

In corp.

Lacerta quatuor.